

**III Ogólnopolska Konferencja Naukowa
„Dzieje i perspektywy kultury”**

Abstrakty

III Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Dzieje i perspektywy kultury”

Abstrakty

Redakcja:
Ewelina Chodźko
Kinga Kalbarczyk

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL
Lublin 2021

III Ogólnopolska Konferencja Naukowa
„Dzieje i perspektywy kultury”
28 maja 2021 r.

Abstrakty

Redakcja:

Ewelina Chodźko

Kinga Kalbarczyk

Skład i łamanie:

Monika Maciąg

Projekt okładki:

Marcin Szklarczyk

© Copyright by Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ISBN 978-83-66861-38-1

Wydawca:

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ul. Głowackiego 35/348

20-060 Lublin

www.fundacja-tygiel.pl

Komitet Naukowy:

- **dr hab. Anna Dymmel, prof. UMCS**, Instytut Nauk o Kulturze, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
- **prof. dr hab. Barbara Fatyga**, Katedra Metod Badania Kultury, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, Uniwersytet Warszawski
- **dr hab. Kazimierz Jałowczyk**, Akademia Pomorska w Słupsku
- **dr Piotr Majewski**, Instytut Nauk o Kulturze, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
- **dr Alicja Głutkowska-Polniak**, Instytut Nauk o Kulturze i Studiów Interdyscyplinarnych, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Komitet Organizacyjny:

- Beata Bujalska
- Ewelina Chodźko
- Alicja Danielewska
- Maria Jaworska
- Joanna Jędrzejewska
- Kinga Kalbarczyk
- Joanna Kozłowska
- Kamil Maciąg
- Monika Maciąg
- Izabela Mołdoch-Mendoń
- Konrad Skrzątek
- Marcin Szklarczyk
- Paulina Szymczyk

Organizator:

Fundacja
TYGIEL

Patronaty Honorowe:

**PATRONAT
HONOROWY**

PREZYDENT MIASTA LUBLIN
KRZYSZTOF ŻUK

Marszałek
Województwa Lubelskiego
Jarosław Stawiarski

Wydawnictwo
TYGIEL

Nowoczesne **Zarządzanie** Biznesem

Teoria · Praktyka · Sukces

www.nzb.pl

Patronaty Medialne:

tradycja
muzyka świata
i okolic

**Pismo
Folkowe**

Spis treści

Wystąpienia Gości Honorowych

Obraz w przestrzeni fabrycznej	11
Słodko-gorzka wiedza badaczy: badania instytucji kultury w Polsce	12

Wystąpienia Uczestników

Czytelnictwo wiejskie, jako element kultury, w województwie toruńskim w latach 80. i 90. XX wieku.....	15
Definicja kultury i uczenia się międzykulturowego w świetle lingwistyki antropocentrycznej	16
Dostępność do ośrodków kultury, muzeów i bibliotek – przykład powiatu zduńskowolskiego	17
Ikonografia barokowych malowideł Walentego Żebrowskiego w perspektywie odbiorcy, na przykładzie sceny „Regina in Corona Sanctorum Regnum Poloniae” z kopuły kaplicy bł. Władysława z Gielniowa w kościele św. Anny w Warszawie ...	18
Kody kulturowe w czasach pandemicznych. (De)globalizacja a tożsamość	19
Kultura fizyczna a media – refleksje nad relacyjnością w perspektywie dwudziestolecia międzywojennego i współczesności	20
Lublin – stolica kultury żydowskiej	21
Młyny wietrzne w kulturze materialnej wsi.....	22
O antykruchości Taleba w języku i kulturze	23
Obecność muzyków i muzyki religijnej z terenów Czech i Moraw w kapeli jasnogórskiej w XVIII i I połowie XIX wieku.....	24
Od weganizmu do karnizmu – przemiany kultury żywieniowej w Polsce.....	25
Piosenki – „poezja oralna cywilizacji przemysłowej”	26
Sposoby istnienia postaci scenicznych w twórczości Adama Walnego.....	27
Zabawa, strój i taniec. Wzajemne przenikanie się ducha, materii i historii w powieści „Wyspa” Róży Ostrowskiej	28
Indeks Autorów.....	29

Wystąpienia Gości Honorowych

Obraz w przestrzeni fabrycznej

dr hab. Kazimierz Jałowczyk, *Akademia Pomorska w Słupsku*

Referat połączony z prezentacją wizualną aranżacji malarskiej wewnątrz produkcyjnych fabryki „Turas” w Słupsku.

1. Obecność obrazu w środowisku społecznym – nowe zdefiniowanie jego charakteru, ewolucja formy.
2. Próby określenia funkcji obrazu fazy postnowoczesnej (w nawiązaniu: J. Dukaj „Po piśmie”).
3. Historia fabryki „Turas”:
  - a) tworzenie nowoczesnej produkcji, specjalizacje,
  - b) organizacja technologiczna,
  - c) maszyny – estetyka turpizmu,
  - d) „czynnik ludzki” – jego znaczenie.
4. Geneza realizacji kolekcji malarskiej w przestrzeni fabryki „Turas” – określenie ram, zasad, metod plastycznych.
5. Przykłady historyczne:
  - futuryzm w sztuce XX wieku,
  - przykłady inicjatyw współczesnych („sojusz świata sztuki ze światem pracy”).
6. Inspiracje określające działanie:
  - funkcja wyobraźni w kontekście przemysłowym,
  - dynamizm miejsc produkcji,
  - turpistyczna ekspresja maszyn, dynamiki produkcyjnej,
  - sonoryzm przestrzeni industrialnej.
7. Opis doświadczenia realizacji kolejnych etapów realizacji cyklu malarskiego:
  - użyte środki malarskie, technologiczne,
  - poszukiwanie koncepcji kompozycyjnych w odniesieniu do miejsca, otoczenia, perspektyw fabrycznych,
  - uświadomienie ograniczeń – odkrywanie nowych możliwości.
8. Percepcja:
  - opinie załogi – zmiany postrzegania sztuki w relacji do procesów produkcyjnych,
  - opinie osób wizytujących – zleceniodawców.
9. Autorskie aranżacje przestrzeni biurowych, kompleksu socjalnego.
10. Podsumowanie.

Słodko-gorzka wiedza badaczy: badania instytucji kultury w Polsce

prof. dr hab. Barbara Fatyga, Katedra Metod Badania Kultury, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, Uniwersytet Warszawski

Wystąpienie będzie poświęcone analizie wiedzy, jaką zyskują badacze instytucji kultury w Polsce pracujący w standardzie akademickim. Podstawą empiryczną referatu będą projekty zrealizowane na przestrzeni lat 2012-2019 przez zespoły badawcze Fundacji Obserwatorium Żywej Kultury – Sieć Badawcza, a zamawiane przez MKiDN, instytucje samorządowe, państwowe instytucje kultury i organizacje pozarządowe. Omówię nasze doświadczenia z zakresów: teorii, metodologii oraz oraz... obyczaju.

Wystąpienia Uczestników

Czytelnictwo wiejskie, jako element kultury, w województwie toruńskim w latach 80. i 90. XX wieku

Martyna Lewandowska, martyna4520@interia.pl, Instytut Nauk Pedagogicznych, Wydział Filozofii i Nauk Społecznych, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, www.umk.pl

Czytelnictwo wiejskie na przestrzeni lat 80. i 90. XX wieku, posiadało własną, swoistą charakterystykę. Zdecydowanie odbiegało od sytuacji i działań związanych z książką, która miała miejsce wówczas w miastach. Przyczyną należało upatrywać nie tylko w zmniejszonym finansowaniu tych placówek, ograniczonym księgozbiorze czy uboższej ofercie zajęć kulturalno-oświatowych. Specyfika życia na wsi, codziennie prace np. w polu od rana do nocy sprawiały, że brakowało czasu na obcowanie z kulturą. To także tam występował wyższy niż w miastach odsetek analfabetów, osób bez wykształcenia lub po edukacji podstawowej. Ponadto wielość form spędzania czasu, rozwój telewizji przyczyniły się do ograniczonego czytania, mimo powszechnej dostępności książki. Wystąpienie w całości poświęcono czytelnictwu na wsi na przykładzie województwa toruńskiego. Dla pełnego omówienia tematu wykorzystano materiały archiwalne znajdujące się w Archiwum Państwowym w Toruniu oraz Archiwum Zakładowym Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu. Głównie dotyczyły one czytelnictwa na wsi, ale były to także sprawozdania z działalności Biblioteki Głównej, bibliotek rejonowych, gminnych i powiatowych a także protokoły kontroli czy plany pracy. Odniesiono się również do literatury przedmiotu i opracowań. Referat zawiera charakterystykę czytelnictwa wiejskiego w Polsce po II wojnie światowej. Opisuje także obchodzony corocznie Miesiąc Książki i Prasy Rolniczej a także omawia podejmowane działania z zakresu promocji czytelnictwa, obcowania z kulturą, sztuką, edukacją, oświatą, wychowaniem czy nawet codziennym funkcjonowaniem bibliotek podległych dzisiejszej Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu. Autorka poddaje analizie pięcioletni plan rozwoju bibliotek wiejskich, nakreślając na tym tle sytuacje wojewódzkich wsi. Oddzielny fragment został poświęcony zmianom, jakie zaszły w polskim czytelnictwie po transformacji 1989 roku.

Definicja kultury i uczenia się międzykulturowego w świetle lingwistyki antropocentrycznej

Reinhold Utri, *r.utri@uw.edu.pl*, Wydział Lingwistyki Stosowanej, Uniwersytet Warszawski, <http://iksi.uw.edu.pl>

Pojęcie „kultura” jest szeroko rozpowszechnione i rozumiane na różne sposoby, stąd też jest bardzo różnie definiowane (naukowo, potocznie, dziennikarsko). W tym miejscu należy dokładnie przeanalizować i krytycznie przeanalizować niektóre definicje. Następnie termin ten – analogiczny do terminu „język”, którego definicje są również bardzo różne – zostaje rozbity na idiokulturę i polikulturę i wyjaśniony w sposób zrozumiały w świetle lingwistyki antropocentrycznej. Podejście lingwistyki antropocentrycznej jest podejściem indywidualnym (opartym na rozważaniach Baudouina de Courtenay, jak również F. Gruczy) i tym samym unika uogólnień, które zwykle utrwalają stereotypy i uprzedzenia.

Koncepcja uczenia się kulturowego lub międzykulturowego ma również duże znaczenie dla dydaktyki języków obcych. Po zapytaniu, gdzie kończy się jedna kultura (np. polska), a zaczyna druga (np. niemiecka), jakie są cechy charakterystyczne Polaków, Niemców, Brytyjczyków, Amerykanów itp., dochodzimy do kwestii, czego jeden naród powinien/mógłby się nauczyć od innego narodu. W odniesieniu do nauki języków: czego polscy uczniowie/studenci powinni uczyć się z kultury amerykańskiej/brytyjskiej/australijskiej, kiedy uczą się angielskiego (i za pomocą jakich środków dydaktycznych); a czego powinni się nauczyć, biorąc udział w lekcjach niemieckiego? W jaki sposób i za pomocą jakich tekstów/mediów (film, informacje internetowe, podcasty, piosenki, literatura, audiobooki itp.) nauczyciel powinien przekazywać „kulturę” kraju docelowego języka w dobie transkulturowości?

Spojrzenie na te aspekty dydaktyczne języka jest również wyjaśnione poprzez zrozumienie lingwistyki antropocentrycznej.

Dostępność do ośrodków kultury, muzeów i bibliotek – przykład powiatu zduńskowolskiego

Paulina Sapińska, paulina95sapinska@gmail.com, absolwentka Wydziału Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego, <https://www.geo.uni.lodz.pl/>

Celem pracy była ocena dostępności do ośrodków kultury, muzeów i bibliotek funkcjonujących w powiecie zduńskowolskim. Za miarę dostępności przyjęto czas dojścia oraz dojazdu rowerem i samochodem do 29 instytucji kultury. Do przeprowadzenia badań wykorzystano dane zaczerpnięte między innymi z zasobów OpenStreetMap oraz Banku Danych Lokalnych. Przedstawiono liczby osób mieszkających w domach jednorodzinnych i budynkach wielorodzinnych w zasięgu obszarów ograniczonych izochronami: do 5 minut, od ponad 5 do 10 minut oraz od ponad 10 do 15 minut pieszo, rowerem i samochodem od wybranych instytucji kultury. Z przeprowadzonych analiz wynika, że najlepszą dostępnością czasową odznaczają się biblioteki, a najgorszą muzea. Zauważono zależność, która polega na zmniejszaniu się liczby mieszkańców zabudowy wielorodzinnej, mających dostęp do badanych obiektów przy wykorzystaniu roweru czy samochodu, wraz z wydłużającym się czasem dotarcia do tych instytucji. W przypadku ludności z domów jednorodzinnych najwięcej osób dojeżdżających rowerem do placówek kultury mieszka w zasięgu izochrony o wartości od powyżej 5 do 10 minut. Zważywszy na analizy dostępności pieszej, liczba mieszkańców budynków jedno- i wielorodzinnych na ogół wzrasta wraz ze zwiększającymi się wartościami izochron. Najlepszy dostęp do instytucji kultury mają mieszkańcy Zduńskiej Woli. Wynika to z rozmieszczenia poszczególnych placówek w granicach miasta oraz występujących w nim największych skupisk wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej w powiecie. Na różnicowanie dostępności mieszkańców powiatu zduńskowolskiego do ośrodków kultury, muzeów i bibliotek wpływa układ dróg i ciągów pieszych, przebieg linii kolejowych, jak również liczba i położenie poszczególnych placówek kultury oraz rozmieszczenie zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej. Przy prowadzeniu polityki lokalnej należy zadbać o nowe lokalizacje tych instytucji, w szczególności na terenach wiejskich.

Ikonografia barokowych malowideł Walentego Żebrowskiego w perspektywie odbiorcy, na przykładzie sceny „Regina in Corona Sanctorum Regnum Poloniae” z kopuły kaplicy bł. Władysława z Gielniowa w kościele św. Anny w Warszawie

Katarzyna Górecka, katarzyna.gorecka@cybis.asp.waw.pl, Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie

Praca dotyczy percepcji sztuki barokowej przez dawnego i współczesnego odbiorcę, bazując na doświadczeniach konserwacji XVIII-wiecznego malarstwa, proponuje metody analizy często trudnych obecnie w odbiorze treści. Wystrój malarski kaplicy bł. Władysława z Gielniowa został zrealizowany wg XVIII-wiecznego programu teologiczno-ikonograficznego. Dekorację powiązano z kultem bł. Władysława, bernardyńskiego kaznodziei, zmarłego w opinii świętości. Malowidła wykonał br. Walenty Żebrowski w latach 1750-53 z okazji toczącego się procesu beatyfikacyjnego zakonnika. Barokowe malarstwo ściennie analizować można jako swego rodzaju emblemat, kompozycję literacko-obrazową. W przypadku sceny wyobrażonej w kopule kaplicy obrazem (łac. *imago*) jest rozbudowane przedstawienie orszaku polskich świętych i błogosławionych, prowadzonego przez bł. Władysława z Gielniowa do Marii, ukazanej w otoczeniu Trójcy Świętej. Scenę opatrzone lemmą, łacińskim napisem: *REGINA IN CORONA SANCTORUM REGNUM POLONIAE* (Królowa w koronie świętych Królestwa Polskiego). Trzeci człon emblematu stanowi subskrypcja, najczęściej epigramat, który objaśnia sens obrazu. W tym przypadku funkcję tę pełnił rozpropagowany w XVIII w. żywot bł. Władysława. Emblemat jest pojemną strukturą semiotyczną, przekazującą treści artystyczne, historyczne i duchowe, aby jednak do nich dotrzeć należy biegle posługiwać się narzędziami analizy. Osadzeni w kulturze duchowej ludzie XVIII wieku prawdopodobnie dość dobrze radzili sobie z interpretacją wyobrażonej sceny. Wsparci rozwiniętą przez bernardynów katechezą, praktykujący kult bł. Władysława byli w stanie rozpoznać dane elementy kompozycji, a nawet odczytać poszczególne wizerunki ponad 30 świętych. To zadanie dla nas, ludzi XXI w. okazało się dość trudne. Tym bardziej, że malowidło na przestrzeni stuleci uległo uszkodzeniu. Podczas prowadzonych prac konserwatorskich podjęto próbę reinterpretacji całej sceny, rozpoczynając proces odbudowy relacji pomiędzy dziełem a odbiorcą.

Kody kulturowe w czasach pandemicznych. (De)globalizacja a tożsamość

***Bernadetta Pieczyńska**, bernadetta.pieczynska@wsjo.eu, Katedra Kształcenia Zintegrowanego Wyższa Szkoła Języków Obcych im. Samuela B. Lindego w Poznaniu, www.wsjo.pl*

Pandemia bez wątpienia jest papierkiem lakmusowym, testem weryfikującym uwarunkowania wpływające na kulturę i jej stan. Jest weryfikatorem poziomu tolerancji na to, co obce, nowe, inne, nieoswojone.

Dyskurs maładyczny i kulturowe uwarunkowania opieki medycznej, kulturowe uwarunkowania zachowań prozdrowotnych – wszystko to ujawniło, jak ważnym wyznacznikiem (nie)radzenia sobie z gwałtownymi zmianami rzeczywistości jest kultura właśnie.

To kody kulturowe wdrukowane w społeczne myślenie poszczególnych narodów pokazały, w jaki sposób społeczeństwa kolektywne i indywidualistyczne przechodzą pandemiczny test przetrwania.

Wreszcie, pandemia wyeksponowała próby mniej lub bardziej udolnego pokonywania archetypów kulturowych, przypominając o możliwym sukcesie i długim trwaniu kultur przede wszystkim „otwartych” na odmienność, kultur o wysokim poziomie tolerancji na innego.

Doświadczenie pandemii jest doświadczeniem granicznym. Dosłownie i w przenośni. Izolacja i zamknięcie granic sprawiły, iż wiele kontekstów i kodów kulturowych trzeba zdefiniować na nowo. Pandemia to ekstremalna próba kulturowej elastyczności. Także w obszarze istnienia i funkcjonowania instytucji kultury, które dzięki cyfrowym udoskonaleniom mogły przekroczyć próg zamknięcia. Na naszych oczach dokonała się (de)globalizacja. To, co odległe błyskawicznie musiało się przybliżyć lub przejść w fazę zaniku, natomiast, to, co bliskie zaczęło ciążyć uporczywością swej obecności.

Jaka powinna być kultura popandemiczna? Na pewno odmienna od tej, do której przywykliśmy. Na pewno bardziej czuła, empatyczna i wskazująca nowe punkty odniesienia. Do deszyfracji tych właśnie kodów odniesiono się w niniejszej rozprawie.

Kultura fizyczna a media – refleksje nad relacyjnością w perspektywie dwudziestolecia międzywojennego i współczesności

*Katarzyna Radwańska, katarzyna.radwanska@doktorant.upjp2.edu.pl, Szkoła
Doktorska, Dyscyplina Nauki o Komunikacji Społecznej i Mediach, Uniwersytet
Papieski Jana Pawła II w Krakowie*

Kulturę fizyczną rozumianą jako część kultury, można uznać za jeden z budulców społecznych, na co wskazuje bogactwo dziejów. Okres dwudziestolecia międzywojennego w Polsce okazał się kluczowy dla rozwoju pojęcia kultura fizyczna, także w wymiarze pragmatycznym. Powstało wówczas wiele tytułów prasowych, ukonstytuowanych w oparciu o propagowanie idei kultury fizycznej, w społeczeństwie odradzającej się Rzeczpospolitej. Niniejsze opracowanie jest próbą uchwycenia dwóch wzajemnie determinujących się typów relacyjności. Pierwszy, wskazuje, iż rozwój środków masowego przekazu na przestrzeni lat, wpłynął na redefinicję pojęcia kultura fizyczna oraz zmianę jej statusu społecznego. Drugi natomiast, wskazuje na relacyjność kultury fizycznej do wychowania fizycznego i sportu. Bazując na wybranych tekstach z polskiej prasy sportowej oraz dotychczasowym stanie wiedzy, wskazano na kulturę fizyczną, wychowanie fizyczne i sport jako zjawiska funkcjonujące w założeniach klasycznej triady. Podobnie jak w konkretnych systemach filozoficznych na przestrzeni wieków, jeden z podmiotów dominował i determinował inne, tak i w proponowanym zestawie zjawisk, w dwudziestolecu międzywojennym prym wiodło jedno z nich. Następstwem uwarunkowań społeczno-medialnych stał się swego rodzaju model, w którym kultura fizyczna występuje jako paradygmat, pojęcie okalające, ale też realizujące się poprzez wychowanie fizyczne i sport. Współcześnie, za pomocą konfrontacji z terminem sports-media complex, zaobserwowano zmianę paradygmatu oraz rozdzielenie się pojęć przy jednoczesnej dominacji sportu. Za determinantę zmian uznano media. Używaną do badań metodą była analiza krytyczna i synteza.

Lublin – stolica kultury żydowskiej

Adrian Durys, a.adriandurys@gmail.com, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Lublin, od czasu lokacji, która miała miejsce w 1317 r. stanowił miejsce, w którym mieszały się liczne narodowości a co za tym idzie przenikały się elementy różnych kultur. Położenie miasta na skrzyżowaniu szlaków handlowych przyczyniło się do powstania, jeszcze w XIV w., społeczności żydowskiej. Rozkwit handlu przyczyniał się do napływania do miasta Żydów, którzy, korzystając z korzystnej koniunktury, dorabiali się w bardzo szybkim tempie. Ze względu na silną pozycję, jaką miała w mieście diaspora, jej przedstawiciele uzyskiwali dla siebie kolejne prawa i przywileje, które przyczyniały się do dalszego wzrostu liczebnego i poprawy sytuacji ekonomicznej ludności żydowskiej. Ze względu na te czynniki, to właśnie Lublin, stał się w końcu XVI w. centrum żydowskiego samorządu na ziemiach Rzeczypospolitej.

W wystąpieniu przedstawiono historię i rozwój społeczności żydowskiej w Lublinie, który trwał nieprzerwanie od XIV w. do wybuchu II wojny światowej. Przedstawiona także została zagłada żydowskiej mniejszości, która została dokonana w latach 1939-1944 i po której społeczność ta, nie mogła powrócić do dawnej świetności. Najważniejszą część wystąpienia stanowi jednak przedstawienie tych elementów żydowskiej kultury w Lublinie, które do dnia dzisiejszego przypominają o bliskich związkach Lublina z żydowską diasporą. Jako najważniejsze należałoby wymienić: Jeszywas Chachmej Lublin – największą uczelnię talmudyczną na świecie, synagogi, cmentarze oraz liczne budynki użyteczności publicznej, z których korzystali lubelscy Żydzi.

Młyny wietrzne w kulturze materialnej wsi

Filip Tomaszewski, *filip.tomaszewski@p.lodz.pl, Instytut Architektury i Urbanistyki, Politechnika Łódzka, www.bais.p.lodz.pl/index.php/I35*

Młyny, w tym także młyny wietrzne od wieków stanowiły istotny element życia wsi. Wokół młyna, podobnie jak w kościele czy karczmie, koncentrowało się życie towarzyskie. Młynarz był jednym z liderów lokalnej społeczności, choć nie zawsze pozytywnie postrzegany. Na pewno nie był postacią anonimową, jak to ma miejsce w dobie dzisiejszej, kiedy funkcjonują już tylko młyny będące wielkimi zakładami przemysłowymi. Młynarz był postacią obdarzoną wieloma zdolnościami. Poza przemiałem potrafił wykonywać szereg czynności związanych z obsługą i usprawnianiem swojego zakładu pracy. Zabytkowe wiatraki stanowiły (i stanowią do dziś) istotny składnik krajobrazu kulturowego. Są one dzisiaj zabytkami zarówno architektury, jak i techniki – tym cenniejszymi, że zachowanymi w bardzo już małej liczbie. Wiatraki odegrały ważną rolę w historii młynarstwa (a historia młynarstwa ściśle związana jest z historią postępu technicznego i odkryć, które odmieniły warunki życia na Ziemi i stały się motorem przemian gospodarczych, społecznych i kulturowych). Praca ma na celu przybliżenie historii młynów wietrznych w Europie i Polsce, omówienie roli wiatraków w kulturze materialnej (technicznej) oraz ukazanie zmian, jakie zaszły w ich postrzeganiu jako zabytków w okresie po II wojnie światowej (od niechcianych i pogardzanych do stanowiących przedmiot dumy lokalnej społeczności). Celem pracy jest także wskazanie możliwych sposobów ochrony młynów wietrznych w ujęciu interdyscyplinarnym, a więc nie tylko jako „znaków” w krajobrazie, ale także jako zabytków techniki/architektury mogących integrować lokalną społeczność.

O antykruchości Taleba w języku i kulturze

Wiesław Szalaj, *wshalaj@o2.pl*, Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu

Prezentacja przedstawia dwa problemy: koncepcję antykruchości Taleba (z jego książki pt. *Antykruchosc. O rzeczach, którym służą wstrząsy*, 2013 [2012]) i jej wykorzystanie w badaniach antykruchości języka i kultury, oraz antykruchocność (języka i kultury) jako narzędzie służące mózgowi w adaptacji i przetrwaniu, ponieważ język i kultura są adaptacyjnym i przetrwaniowym produktem i narzędziem mózgu. Taleb uważa, iż obiekty antykruche powstają jako produkt stresu, jakiego one doznają po „wstrząsie środowiska” („WS”) skierowanym na te obiekty (lub ich użytkowników). W Językoznawstwie Adaptacyjnym (JA) – w którym autor prezentacji bada kulturę i język jako adaptacyjne narzędzia mózgu – stresory (konkretne formy stresu) to potrzeby z Hierarchii Potrzeb Masłowa (HPM), powstałe po „wstrząsie środowiska” (kulturowego i językowego). Wymagają one zaspokojenia, więc wywołują stres w obiekcie (kulturowym, językowym) lub w użytkowniku (jego mózgu). Domagając się zaspokojenia, stresory (potrzeby z HPM) zmuszają mózg do poszukiwania zaspokojen dla stresorów; w ten sposób mózg odnajduje nowe możliwości adaptacyjne – z pomocą ulepszonych po „WS” obiektów (kultury i języka), co Taleb nazywa ich antykruchością. Na przykładach obiektów kultury i języka autor prezentacji pokazuje triadę Taleba: kruchość, odporność, antykruchocność, oraz cztery rodzaje antykruchości: immunogenną, opcjogenną, porkrastynacyjną i redundantną. Opis jest podstawą metody badania (przez JA) obiektów kultury i języka z punktu widzenia ich (antykruchych) możliwości adaptacyjnych, którą także przedstawiono (w zarysie) w niniejszej prezentacji. Metoda, którą autor prezentacji nazywa analityczną metodą Językoznawstwa Adaptacyjnego (AMJA) jest efektywniejsza w badaniach adaptacyjnej funkcji języka i kultury niż metoda krytycznej analizy dyskursu (KAD). Pozwala odnajdywać antykruchocność w konkretnych obiektach (kulturowych i językowych) oraz informować ich użytkownika o możliwościach ich wykorzystania w rozwiązywaniu jego egzystencjalnych problemów.

Obecność muzyków i muzyki religijnej z terenów Czech i Moraw w kapeli jasnogórskiej w XVIII i I połowie XIX wieku

Justyna Szczygieł, justyna.rusnok@gmail.com, Instytut Muzykologii, Wydział Historyczny, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Repertuar religijny wykonywany w Polsce w XVIII i na początku wieku XIX stał się w ostatnich latach przedmiotem szerszych badań muzykologów. Nastąpiło przeniesienie punktu ciężkości z analizy samego dorobku kompozytorów polskich na kwestie szerszego kontekstu, w jakim on funkcjonował, w tym – na zagadnienie repertuaru obcego pochodzenia i działalności artystów zagranicznych w naszym kraju. Dobrym terenem do tego typu badań jest stosunkowo liczny zbiór muzykaliów zgromadzonych w archiwum oo. paulinów na Jasnej Górze od początku XVIII wieku. Dzięki zachowanemu archiwum możemy dzisiaj analizować nie tylko ów materiał muzyczny, ale także śledzić działalność i twórczość wielu kompozytorów wywodzących się z różnych ośrodków w Polsce i zagranicą. Analizując repertuar, który był wykonywany na Jasnej Górze, zauważamy znaczny udział muzykaliów obcej proveniencji, zwłaszcza stopniowy wzrost znaczenia muzyki pochodzącej z terenów sąsiednich – czesko-morawskich wchodzących w skład monarchii Habsburgów, który przypada na wiek XVIII. Stąd rodzą się liczne pytania badawcze dotyczące: 1) obcego repertuaru muzycznego znanego i wykonywanego na Jasnej Górze – które utwory pochodzą z terenów czesko-morawskich; jakimi drogami docierały do Rzeczypospolitej, jak możemy podzielić je gatunkowo, stylistycznie, jaką uwzględniają obsadę i jakie wykorzystują techniki; 2) jak wyglądała działalność w Polsce kompozytorów oraz muzyków pochodzących z terenu obecnych Czech bądź Moraw – w jaki sposób i dlaczego muzycy docierali na terytorium Polski, czy było to świadectwem szerszej współpracy, jakie istniały kontakty pomiędzy ośrodkami muzycznymi, klasztornymi; 3) recepcji i roli repertuaru – na ile repertuar obcej proveniencji zachowany na Jasnej Górze ulegał modyfikacji i rozprzestrzenianiu się na inne ośrodki muzyczne, a także czy utwory artystów obcych, które powstały na terenie Rzeczypospolitej zachowywały obcy koloryt, czy raczej wpisywały się w lokalną tradycję i zapotrzebowanie.

Od weganizmu do karnizmu – przemiany kultury żywieniowej w Polsce

*Anna Buncler, a.buncler@uw.edu.pl, Katedra Hungarystyki, Wydział Neofilologii,
Uniwersytet Warszawski*

W przeciągu ostatnich kilkadziesiąt lat na skutek industrializacji, technologizacji oraz globalizacji kultura materialna w Polsce uległa dużym i gwałtownym przemianom. W istotny sposób zmieniła się także kultura żywieniowa Polaków. Jedną z najbardziej zauważalnych zmian jest znaczący wzrost spożycia produktów odzwierzęcych. Podczas kiedy dieta naszych przodków przez setki lat bazowała na nieprzetworzonych produktach roślinnych, a mięso gościło na stołach głównie w święta, dziś mięso i inne produkty odzwierzęce są stałym elementem codziennej diety Polaków. Mięso, które niegdyś było czymś elitarnym, stało się egalitarne. Praca próbuje odpowiedzieć na pytanie, czym jest jedzenie mięsa dziś, a czym było kiedyś. Czy jedzenie mięsa jest kwestią uwarunkowań biologicznych, czy może jest to bardziej kwestia kultury, a nawet ekonomii? Jaka jest symbolika mięsa?

Szczególny nacisk położony zostanie na przedstawienie dawniejszych polskich tradycji żywieniowych, począwszy od wczesnego średniowiecza, i ich uwarunkowań społecznych i kulturowych, oraz na ich skonfrontowaniu z tradycjami współczesnymi. Przemiany kultury żywieniowej Polaków zostaną także ukazane na szerszym tle przemian społeczno-kulturowych zachodzących w Europie i na świecie. Postawione zostanie także pytanie, czy zmienia się nasz stosunek do mięsa? Czy spożywanie mięsa wywołuje dziś większą refleksję niż kiedyś? I jak taka refleksja przekłada się na nawyki żywieniowe? Czy możliwe są dalsze przemiany kultury żywieniowej w Polsce i czym będą one uwarunkowane?

Piosenki – „poezja oralna cywilizacji przemysłowej”

Paweł Tański, *ptanski@wp.pl*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Humanistyczny, Instytut Literaturoznawstwa, Katedra Historii Literatury Polskiej i Tradycji Kulturowej

Prezentowana praca stawia pytanie o granice sztuki liryki, a dokładniej – o sposoby na literaturoznawcze uchwycenie pewnych specyficznych czy pogranicznych fenomenów, które się z niej wyodrębniły i zyskały samodzielny status, a do takich właśnie zjawisk należy piosenka/piosenki. Też studium jest sąd, iż piosenki możemy nazywać literaturą, ale pod warunkiem, że wyraźnie podkreślimy, iż nie są poezją, ale – poezją oralną. Jest to zupełnie inny byt, niż liryka, zyskał on własny, pełnoprawny w kulturze, język, wyodrębnił się z poezji, ewoluował i stał się nowym rodzajem tekstu kultury. Celem refleksji jest próba przyjrzenia się tej niezwykle przygodzie, jakim stała się owa ewolucja, a nawet – rewolucja, bo jest nią gwałtowna ekspansja muzyki rockowej, wybuch kontrkultury w drugiej połowie XX wieku, a wraz z nimi – niebywały rozwój różnych odmian songów. Warto zastanowić się nad tym, czym w gruncie rzeczy jest piosenka, jakie są jej relacje i wzajemne powiązania z literaturą/liryką/ustną mową wierszową, czy jej dykcja jest dziś w natarciu, w pełni rozkwitu, czy język/języki songów to współcześnie niezwykle bogaty, transmedialny, performatywny sposób/praxis praktyk kulturowych. Jakie są perspektywy rozwoju badań piosenek, czy song studies to dobra przyszłość? W pracy podjęto, między innymi, następujące kwestie: opisano „pomocne metodologie”, podano propozycje terminologiczne oraz wspomniano o aspektach „technicznych” problematyki song studies. Podano również wybrane przykłady perspektyw badawczych.

Sposoby istnienia postaci scenicznych w twórczości Adama Walnego

Olga Chrzan, ofeliaa@wp.pl, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Rozważania nad bytami scenicznym, które w swoich autorskich spektaklach kreuje Adam Walny, rozpoczynam od wyjaśnienia kilku elementarnych kwestii związanych ze sposobem istnienia postaci scenicznej i jej zdecydowanie odmiennym od literackiego statusem ontologicznym. Teatr, niezależnie od konwencji, pozostaje osobowy i egzystencjalny. Byt sceniczny jest unaocznioną konkretyzacją postaci dramatycznej, której status pozostaje czysto literacki. Postać w dramacie wyznacza język, czas, przestrzeń, ruch, a także fonacja. Jej byt jest czysto językowy, stanowi część przyszłego obrazu scenicznego. Będzie ona w nim pełnić rolę podmiotu przeżywającego, partnera w konfliktach, adwersarza w dialogach, otrzyma funkcję nośnika znaczeń. Każda postać dramatyczna pozostaje w optyce scenicznej rolą. W teatrze animacji, rola aktora zostaje nieco przededefiniowana. Aktorowi współtowarzyszy bowiem lalka, przedmiot, animant. Głównym tematem moich badań, jest próba odpowiedzi na pytania o ontologie bytu scenicznego, który składa się jednocześnie z martwego przedmiotu i żywego podmiotu. Bytu, który jest hybrydą człowieka i lalki, bytem stworzonym na pograniczu przedmiotu i ciała aktora. W swoim referacie chciałabym przedstawić w jaki sposób tego typu postaci spotykamy w teatralnej działalności Adama Walnego. Aktora, reżysera a przede wszystkim kreatora niepowtarzalnych bytów scenicznych, powstających w wyniku procesu performowania różnego rodzaju materii. Jam pisze sam artysta „tworzywo podpowiada kształt, sposób oświetlenia, rodzaj ruchu. Postać rysuje się w skupieniu uwagi, pracy dłoni, w dialogu z materią”

Zabawa, strój i taniec. Wzajemne przenikanie się ducha, materii i historii w powieści „Wyspa” Róży Ostrowskiej

Agnieszka Dębowska, agnieszka.debowska@op.pl, Instytut Filologii, Akademia Pomorska w Słupsku, <https://www.apsl.edu.pl/>

Praca dotyczy zabawy, tańca oraz mody polskiej w latach 50. i 60. XX wieku przedstawionej przede wszystkim na ówczesnym tle historyczno-gospodarczo-społecznym Polski Ludowej. W zaprezentowanym tekście opowiedziano również dzieje regionalnego stroju Kaszubów oraz scharakteryzowano ludowe tańce kaszubskie. Ponadto w pracy ukazano – w sposób lapidarny i okrojony – historię Jedwabnego Szlaku oraz dzieje produkcji jedwabiu przez polską fabrykę w Milanówku. W tekście przedstawiono jedną z definicji zabawy oraz opisano jej funkcje w życiu indywidualnym i społecznym, wskazując na jej prymarny charakter względem kultury. W pracy zaprezentowano taniec i zabawę jako element harmonijnej egzystencji człowieka, holistycznego postrzegania jednostki ludzkiej, przejaw piękna, harmonii, sacrum oraz usytuowano te rodzaje aktywności w sferze duchowej człowieka, z natury rzeczy wymykającej się racjonalnemu rozumowaniu. W pracy przedstawiono też historię stroju regionalnego Kaszubów i zdefiniowano pojęcie „kaszubski strój świetlicowy”. W analizowanym fragmencie utworu Ostrowskiej „Wyspa” zaprezentowano trendy w modzie polskiej w latach 50. i 60. XX wieku na przykładzie ubioru powieściowych postaci, które biorą udział w wiejskiej zabawie na świeżym powietrzu. Podkreślono, że ich odświętne stroje są inspirowane tradycją, ale też trendami występującymi w modzie polskiej oraz zagranicznej tamtego okresu. Interpretowany fragment powieści jest próbą połączenia (w sposób fragmentaryczny i niepełny) dziejów: Pomorza, Kaszubów, Polski oraz cywilizacji. Praca może stanowić asumpt do dalszych badań, które mają na celu między innymi zachowanie pamięci historycznej i kulturowej oraz dziedzictwa kulturowego zarówno w wymiarze uniwersalnym, jak i polskim.

Indeks Autorów

Buncler A.	25
Chrzan O.	27
Dębowska A.	28
Durys A.	21
Fatyga B.	12
Górecka K.	18
Jałowczyk K.	11
Lewandowska M.	15
Pieczyńska B.	19
Radwańska K.	20
Sapińska P.	17
Szałaj W.	23
Szczygieł J.	24
Tański P.	26
Tomaszewski F.	22
Utri R.	16

Dominik Flisiak

*Działalność syjonistów-rewizjonistów w Polsce
w latach 1944/1945-1950*

Zamówienia:

- www.wydawnictwo-tygiel.pl
- kontakt@wydawnictwo-tygiel.pl
- tel. 733 933 178 (Alicja Danielewska)
- ul. Głowackiego 35/348, Lublin
- <https://allegro.pl/oferta/dzialalnosc-syjonistow-rewizjonistow-flisiak-10410254828>

Renata Włodarczyk

*Rozwój i współczesne możliwości wykorzystania śladów biologicznych.
Kryminalistyczne badania biologiczne na przykładzie przestępstw
na tle seksualnym*

Książka wydana pod patronatem
Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego

Zamówienia:

- www.wydawnictwo-tygiel.pl
- kontakt@wydawnictwo-tygiel.pl
- tel. 733 933 178 (Alicja Danielewska)
- ul. Głowackiego 35/348, Lublin
- <https://allegro.pl/oferta/renata-wlodarczyk-podrecznik-do-kryminologii-8843332444>

Wydawnictwo
TYGIEL

Zapraszamy do zapoznania się z aktualną ofertą
Wydawnictwa Naukowego TYGIEL

kontakt@wydawnictwo-tygiel.pl

www.wydawnictwo-tygiel.pl

© DZIAŁALNOŚĆ

Wydawnictwo

Wydawnictwo Naukowe TYGIEL to podmiot zrodzony z doświadczenia oraz zaangażowania zespołu osób w pełni poświęconych promocji nauki i szeroko rozumianego rozwoju. Publikowane przez nas prace są odzwierciedleniem trendów badawczych oraz zainteresowań naukowych środowiska akademickiego.

© DZIAŁALNOŚĆ

Biblioteka Cyfrowa

Biblioteka Cyfrowa należąca do Wydawnictwa Naukowego TYGIEL zawiera wszystkie publikacje wydawane przez Wydawnictwo. Dodatkowo została przyłączona do Federacji Bibliotek Cyfrowych, dzięki czemu mogą Państwo przeglądać zbiory udostępniane na całym świecie.

© DZIAŁALNOŚĆ

Czasopisma naukowe

Wydawnictwo Naukowe TYGIEL rozpoczęło prace nad kilkoma tytułami czasopism naukowych. Więcej szczegółów wraz z aktualnym stanem prac dostępne jest w zakładce „Czasopisma naukowe”. Osoby zainteresowane współpracą prosimy o kontakt.